

Пономаренко О. В.,

здобувач наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1
Національної академії внутрішніх справ

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО СТРУКТУРИ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 350 КК УКРАЇНИ

У науці кримінального права проблема об'єкта злочину залишається досі не вирішеною, немає спільної думки щодо поняття об'єкта злочину та його складових ознак, а також єдиної концепції розуміння об'єкта злочину, їх чисельність зумовлена відсутністю уніфікації поглядів вчених щодо зазначеного питання. На думку А. А. Піонтовський зазначив, що об'єктом будь-якого злочинного посягання виступають суспільні відносини, які охороняються апаратом кримінально-правового примусу [4, с. 129, 130]. Цю точку зору було підтримано багатьма вченими-криміналістами і протягом тривалого часу її послідовно обстоювала більшість дослідників, які серйозно здійснювали розробку проблем об'єкта злочину.

У свою чергу Є. В. Фесенко, П. С. Матишевський, С. Б. Гавриш, А. В. Пашковська та деякі інші вчені відзначають, що об'єктом злочину слід розуміти цінності, що охороняються кримінальним законом, проти яких спрямоване злочинне посягання і яким воно може заподіяти або спричинити шкоду. Є. В. Фесенко стверджує, що суспільні блага є конкретизацією прояву суспільних відносин, на які безпосередньо і спрямоване злочинне посягання [6, с. 47–51]. Зазначені вчені підтримують концепцію охоронюваних законом соціально значущих цінностей, інтересів чи благ (теорія об'єкта злочину – цінності та соціальні чи правові блага). Щодо зазначеної теорії М. І. Загородников уточнює, що об'єктом злочину є цінності, якими є соціалістичні суспільні відносини.

На відміну зазначеним концепціям цікавими з цього питання є погляди що об'єктом будь-якого злочину є люди, які в одних випадках виступають як окремі фізичні особи, у других – як певного роду множинність осіб, наділених чи не наділених статусом юридичної особи, у третіх – як соціум (суспільство). Вони є прибічниками теорії «об'єкт злочину – особа (людина), група осіб чи її (їх) суб'єктивне право». Альтернативною до вищезгаданої теорії є точка зору В. М. Трубікова, який зазначає, що об'єкт злочину – це соціальна оболонка людини (сукупність суспільних відносин, що формується як єдність та взаємозв'язок особи і середовища), якій завжди заподіюється шкода, незалежно від того, чи підпадають суспільні відносини під сферу правового регулювання, чи ні [5, с. 81–88].

Зміст поняття об'єкта злочину дозволяє зробити висновок, що в доктрині кримінального права існують різні теорії щодо його розуміння: особа (людина), група осіб чи її (їх) суб'єктивне право; цінності та соціальні чи правові блага (охоронювані законом соціальнозначущі цінності, інтереси,

блага); охоронювані КК України суспільні відносини; охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин; охоронювані кримінальним законом соціально значущі цінності, інтереси, блага; правові норми та ін.

Кожна з концепцій має право на існування, це дає всебічне уявлення про структуру об'єкта, що дозволяє більш широко досліджувати як сам зміст злочину, так і сутність спрямованості злочинного посягання. Беручи за основу завдання КК України, якими є правове забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, можемо стверджувати, що законодавець поставив під правове забезпечення охорони досить широкий спектр різнопланових утворень, об'єднати які можна тільки за допомогою категорії суспільних відносин [2]. Найбільш цілісним уявленням про об'єкт злочину, на наш погляд, є концепція розуміння об'єкта як охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин, на які посягає злочин. Оскільки категорія суспільних відносин описує комплексність (всі можливі прояви та варіанти злочинних посягань) об'єкта, а деякі концепції (розуміння об'єкта як цінностей та соціальних чи правових благ) є конкретизацією підтримуваної нами концепції злочину як суспільних відносин.

В основу нашого дослідження об'єктивних та суб'єктивних ознак складів злочинів, передбачених ст. 350 КК України, буде закладена концепція розуміння об'єкта злочину як суспільних відносин. У зв'язку з неприпустимістю ототожнення понять «об'єкт злочину», та «об'єкт кримінально-правової охорони» доцільно звернути увагу на їх співвідношення. Об'єкт злочину та об'єкт кримінально-правової охорони є досить подібними між собою, однак об'єкт злочину може існувати тільки тоді, коли були порушені чи поставлені під загрозу порушення (відбулося відповідне злочинне посягання і певні суспільні відносини зазнали злочинного впливу) суспільні відносини. Не можуть визнаватися об'єктом злочину суспільні відносини, на які не здійснено протиправний (злочинний) вплив, тобто коли злочинне посягання відсутнє, в такому випадку вони підпадають під об'єкт кримінально-правової охорони. Схожі аргументи щодо розмежування об'єкта злочину та об'єкта кримінально-правової охорони наводять такі вчені як М. Й. Коржанський, П. П. Андрушко, Є. Л. Стрельцов.

Ураховуючи концепцію суспільних відносин, виникає питання про визначення структури об'єкта злочину (його конкретизація), що дасть можливість визначити ступінь та характер заподіяної злочином суспільно небезпечної шкоди, підстави та критерії вибору об'єктів кримінально-правової охорони і засобів їх захисту, місця в структурі КК України та виробити правила кваліфікації злочинів.

Підставами класифікації ознак об'єкта злочину є: 1) ступінь узагальненості охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин,

що виступають об'єктами різних злочинів (класифікація «по вертикалі»); 2) важливість охоронюваних суспільних відносин, яким заподіюється безпосередня шкода конкретним злочином (класифікація безпосередніх об'єктів «по горизонталі»).

Існує декілька варіантів щодо класифікації структури об'єктів злочину. Найбільш поширеними є триступенева та чотириступенева класифікація об'єктів злочинів «по вертикалі». «Триступенева» класифікація об'єктів «по вертикалі» включає в себе: загальний, родовий і безпосередній об'єкти злочинів. Вона була запропонована В. Д. Меньшагіним 1938 р. [3, с. 289]. Позицію щодо «триступеневої» класифікації об'єктів «по вертикалі» М. Й. Коржанський не підтримав. На його переконання, всі об'єкти злочинів необхідно розділити на чотири групи «по вертикалі»: загальний, родовий, видовий та безпосередній, при цьому, під видовим об'єктом доцільно розуміти суспільні відносини, на які посягає злочин певного виду (крадіжка як вид злочинів), а під безпосереднім об'єктом злочину – тільки категорії суспільних відносин, які зазнають посягання під час вчинення конкретного одиначного злочину (конкретна одиначна крадіжка) [1, с. 27].

Поділяючи точку зору М. Й. Коржанського, в основу дослідження об'єкта злочинів, передбачених ст. 350 КК України, буде закладена «чотириступенева» класифікація, в межах якої виділяють: загальний, родовий, видовий та безпосередній об'єкти злочинів.

Список використаних джерел

1. Коржанський М. Й. Об'єкт і предмет злочину: лекція. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1997. 112 с.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Курс советского уголовного права. Часть общая. Т. 1. отв. ред. Н. А. Беляева, М. Д. Шаргородский. Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1968. 648 с.
4. Пионтковский А. А. Уголовное право РСФСР. Часть общая. Москва: Гос. изд-во, 1925. 230 с.
5. Терновский Р. Б. Расследование воспрепятствования законной профессиональной деятельности журналистов: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Сургутский гос. ун-т. Сургут, 2003. 243 с.
6. Фесенко Є. В. Злочини проти здоров'я населення та система заходів з його охорони: монографія. Київ: Атика, 2004. 280 с.